

Asymetrické války

V přísném slova smyslu skoro všechny války v dějinách lidstva byly asymetrické. Válka je vlastně permanentní asymetrie. Nicméně asymetrické války se často chápou a vysvětlují jako něco nové, jako jev patřící „jen“ k dnešní realitě světa. Pravděpodobně pojem „asymetrická válka“ postupně získal jiný obsah, funkční smysl a význam, jinou konkrétně-historickou determinovanost. Při běžném používání se totiž velmi často podstata a účel tohoto pojmu zaměňuje.

V dnešním chápání se asymetrické války se staly reálnějšími v souvislosti s rozpadem bipolárního systému, jehož existence a zachování byly založeny především na vojensko-strategické rovnováze, na strategické vojenské symetrii, na jaderném odstrašování (MAD - mutually assured destruction), na globální jaderné válce a hrozbě jaderné katastrofy lidstva. Počítat s asymetrickými válkami v tomto období bylo riskantní. Každá zpočátku malá a asymetrická válka mohla skončit globální jadernou válkou. Proto se s takovými válkami ani moc nepočítalo, proto se tento pojem v podstatě nepoužíval.

Svět a státy se po skončení studené války dostaly a neustále dostávají do větší a větší vzájemné asymetrie. Rozdíl v tempu a úrovni rozvoje států a civilizací je stále vyšší. Výrazný podíl na tom má globalizace a asymetrický rozvoj poznání a technologie.

Současná globální asymetrie a nové geopolitické pohyby způsobují, že se v mezinárodních vztazích začíná výrazněji uplatňovat silový a mocenský přístup. V globálním systému se začíná víc a častěji zneužívat převaha (asymetrie) moci a síly. To vyvolává konflikty a ty zase války. Méně vyspělé státy – asymetrické státy – jejichž ekonomický, technologický, kognitivní a vojenský rozvoj je velmi rozdílný, nízký – asymetrický, začaly logicky vést asymetrický boj – boj mezi nerovnými a nerovnými. Začala válka rozdílných úrovní, prostředků a způsobů vedení boje.

Z tohoto vyvozujeme první aspekt, význam pojmu „**asymetrická válka**“.

Je to vlastně takový způsob násilí a boje asymetrických aktérů války, kdy se používají asymetrické prostředky a způsoby násilí a boje na rozdílné úrovni a rozsahu.

Proč proti minulosti roste význam zkoumání asymetrických válek? Především proto, že se zvýšily podmínky a rizika šíření asymetrických válek, ani ne tak po jejich technologické stránce, jako spíše v způsobech jejich vedení. Bojovat lze takřka všude a se vším. Účel světí prostředky, nehledě na mezinárodní právo a zvyklosti. Přirozené právo, víra a vlastní hodnoty lidí a civilizací se dostaly do asymetrie k mezinárodnímu (pozitivnímu) právu. Což plyne a (bude plynout) ze snahy používat v mezistátních a mezinárodních vztazích moc a sílu, která je však asymetricky rozložena, na základě zvyšování ekonomické a technologické asymetrie států a jejich vojenské síly. Je viditelný rozdíl v úrovni a kvalitě nových zbraní jednotlivých států. Rozdílná civilizační úroveň, jakož i úroveň a tempo ekonomického a sociálního rozvoje, modernizace zbraní a způsobů vedení války je vlastně jednou z hlavních příčin proč bude 21. století plné nejrůznějších druhů asymetrických válek. Každý stát, každá bojující strana, bez ohledu na svou technologickou a vojenskou vyspělost, bude vést boj všemi možnými a dostupnými prostředky a formami. To představuje druhý aspekt pojmu „asymetrická válka“.

Třetím aspektem pojmu „asymetrická válka“ je to, že vývoj a zavádění nových, kognitivních zbraní, PINR [1], ZHN nové generace, zároveň zvyšuje (bude zvyšovat) také množství *slabých míst*, které může nepřítel asymetrickými (kvalitativně a technologicky na nižší úrovni) prostředky a způsoby využít. V knize dvou čínských plukovníků „Neomezená válka“ jeden z autorů knihy, Qiao Liang, napsal: „Kdybychom jsme se snažili používat tu nejvyspělejší technologii jako prostředek vyvažování moci Spojených států, přivedlo by nás to do pastí, kterou na nás USA nastražily. Takovým způsobem je nikdy nedohoníme. Pro chudou a slabou zemi je používat vyspělou technologii proti Spojeným státům jako házet vejce na skálu.“ (Two Senior Colonels and No-Limit War, Foreign Broadcast Information Service Translation, 28. VI. 1999, 11, s. 160.)

Se Spojenými státy není nutné soupeřit na poli vysoké technologie, země mohou odmítnout „západní způsob vedení války“. Qiao Liang tvrdí, „že potenciální nepřátelé mohou takový proces, kdy je napodobována západní vojenská organizace, zvrátit“.

I když pojem „asymetrická válka/boj“ (asymmetric warfare) nebyl dříve tak zcela neznámý, v oficiálních dokumentech byl poprvé použit až roku 1997 ve zprávě *Quadrennial Defense Review*. V r. 1997 se tento pojem – ve svém třetím významu, aspektu – objevil i v americké národní vojenské strategii a v národní bezpečnostní strategii. Pracovní definice asymetrické války, používaná americkou armádou, říká, že „protivníci se budou pokoušet obejít nebo podlomit sílu Spojených států tak, že využijí jejich slabých míst, použijí metody, které se značně liší od způsobu, jakým USA vedou své bojové operace“. (Annual Report to the President, DoD 1999).

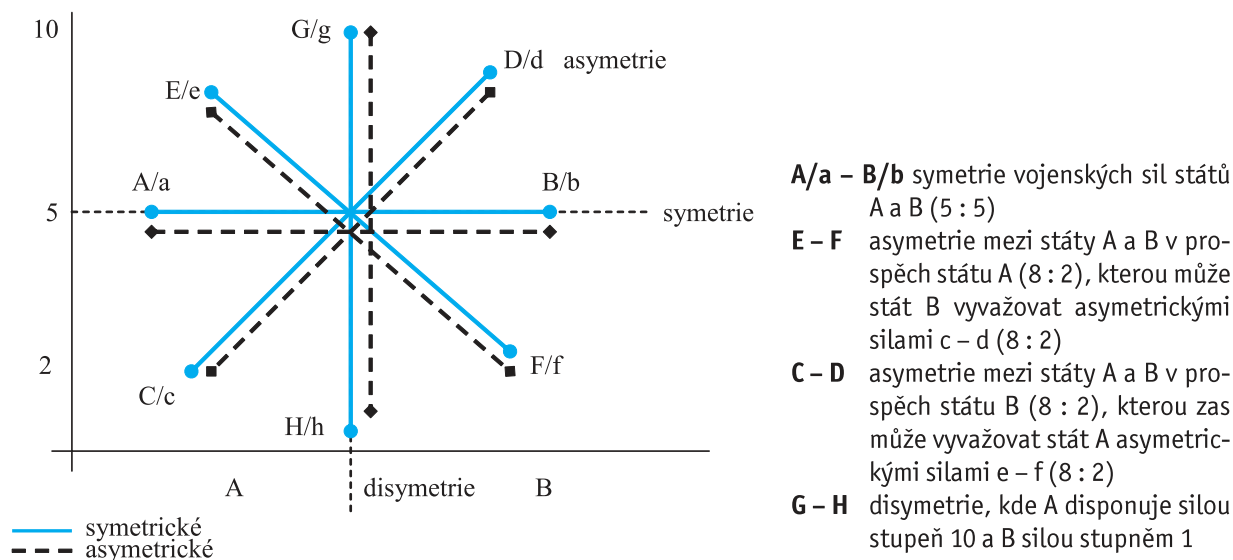
Poslední definice, kterou použil tzv. společný štáb (Joint Staff – pracovní orgán výboru náčelníků štábů, nejvyššího vojenského orgánu USA, který nejen ovlivňuje přípravu vojenské politiky USA, ale i celou zahraničně politickou linii) uvádí, že **asymetrická válka se skládá z „neočekávaných či netradičních přístupů, které mají obejít nebo podlomit sílu nepřítele tím, že ohrozí jeho zranitelná místa nepředpokládanými technologickými nebo modernizačními prostředky“** (Internal Briefing, Joint Staff, 1998).

Základní bezpečnostní dokument Spojených států „Národní bezpečnostní strategie pro budoucí století“ (A National Security Strategy for a New Century) pak definuje **asymetrickou válku** jako: **„Nekonvenční přístupy, které obcházejí nebo narušují naši sílu tím, že využívají naše zranitelná místa.“** (11, s. 152)

Podle McKenzieho by bylo lepší asymetrické operace charakterizovat tak, že „jde o akce menších taktických nebo operačních sil proti zranitelným místům USA, za účelem dosažení neúměrně velkého účinku, s cílem podlomit americkou vůli, a tak dosáhnout svých asymetrických strategických cílů“. (11, s. 153) Klasickým příkladem takové akce v moderní historii byl bombový útok v Bejrútu v roce 1983 na americká kasárna (taktická úroveň), který měl za následek stažení amerických ozbrojených sil z Libanonu v r. 1984 (strategická úroveň). Tato taktická akce měla nespočetný strategický efekt, a zároveň bylo Američanům znemožněno uskutečnit hromadnou odvetu konvenčními zbraněmi, neboť „nebylo možné dokázat, kdo za tímto útokem skutečně stojí“. (11, s. 154)

Jiný přístup k objasnění pojmu „asymetrická válka“ má J. Eichler. Uvádí tři pojmy: symetrie, asymetrie a disymetrie. Je to přístup, který nám umožňuje vnímat tři stavy vztahu symetrie a asymetrie a jí úrovně (obr. 1).

Asymetrie se výrazně odlišuje od symetrie, jež je vymezena jako vojenský souboj, ve kterém obě strany používají stejné zbraně a mají více či méně vyrovnaný poměr sil. Asymetrie

Obr. 1: Symetrie - asymetrie - disymetrie vojenských sil států A a B

se odlišuje od disymetrie, která nastává v případě, kdy jedna z bojujících stran má výraznou kvalitativní a i kvantitativní převahu a náležitě ji využívá k rychlému zničení protivníka. Jako nejznámější příklad disymetrie můžeme připomenout svržení atomových bomb na japonská města Hirošimu a Nagasaki. Disymetrie tedy znamená výraznou převahu, a to nejen z hlediska výzbroje, ale i co se týče systémů spojení a způsobů vedení bojových činností. Disymetrie je výsadou nejbohatších států, které si mohou dovolit dlouhodobě vyčleňovat obrovské investice na získávání rozhodující všestranné převahy. (4, s. 17) Disymetrie se výrazně projevila také při operaci Pouštní bouře v roce 1991.

Asymetrii charakterizuje J. Eichler jako *odmítání pravidel* boje vnucených nepřítelem. Asymetrie znamená spoléhání se v první řadě na *překvapení*, na nastražení klamných cílů, *úskoky* a další osvědčené metody vyhýbání se konvenční válce. V důsledku uplatňování těchto metod jsou všechny vojenské operace v asymetrické válce velmi nepředvídatelné.

Zde vidíme čtvrtý aspekt pojmu „asymetrická válka“. Současné zkušenosti ukázaly, že čím výraznější je disymetrie, tím větší je prostor pro asymetrii, tedy pro vyhýbání se přímému čelnímu souboji. (4, s. 18) Mimořádně významným příkladem asymetrické války za účasti armád NATO, zvláště USA, se stala válka o Kosovo v roce 1999. Ta se ze strany jugoslávské armády vyznačovala taktikou nástrah, návnad a klamných cílů. Prováděná taktika vycházela ze správné premisy, že údery z vysokých výšek výrazně snižují spolehlivost i těch nejmodernějších senzorů ve výzbroji armády USA. Jugoslávský systém protivzdušné obrany z 60. let dokázal, díky včasnému přesouvání radarů a jejich zapínání jen na velmi krátkou dobu, snížit účinnost nejmodernějších letadel 90. let. Navíc tyto staré radary posloužily jako spolehlivý nástroj k pochopení schématu letů moderních letadel F-117. (4, s. 20)

Armáda založená na systému C2 (Command and Control) byla schopna odolávat úderům koalice na úrovni C4I (Command, Control, Communications, Computers and Intelligence). Zároveň s tím jugoslávská armáda využívala informace z mobilních telefonů, které oznamovaly vzlety spojeneckých letadel z italské základny Aviano. Díky tomu si velitelé mohli poměrně jednoduše vypočítat, kdy letadla přiletí k jejich pozicím a zaujmout obranné postavení.

Irácká zkušenost, zvláště po obsazení země, nasvědčuje, že právě asymetrické války budou největším úskalím projekce síly na velkou vzdálenost na začátku 21. století. Důsledkem jsou

desítky mrtvých na straně vojsk USA a jejich spojenců, mezi pracovníky OSN, iráckými policisty, úředníky, i mrtví v Turecku. (4, s. 23) To je pátý aspekt pojmu „asymetrická válka“, kdy se válka vede na *rozdílné úrovni* a převážně *nevojenskými a neočekávanými* způsoby a prostředky. Proto počet mrtvých v době po ukončení vojenských operací nevojenskými prostředky a způsoby je mnohem větší než při samotné vojenské akci nebo v důsledku zasazení symetrických a legálních vojenských prostředků a způsobů. Plně to potvrzují takřka všechny války od roku 1991.

Asymetrické války tedy mohou vypuknout jako nechtěný důsledek strategie „Regime Change“ (někdy též nazývaná „Regime Decapitation“), jež se uskutečňuje cestou operací se silným vojenským i psychologickým účinkem (EBO - Effects Based Operations). Asymetrie se bude projevat tím, že na jedné straně se bude v důsledku disymetrie snižovat délka doby přímých vojenských soubojů s pravidelnými jednotkami problémových států (rogue states), na straně druhé bude po ukončení operace narůstat počet a zákeřnost úderů ze strany bývalých příslušníků armád, které budou rozpuštěny až poté, co útočící strana, spolu se spojenci za svržení diktátorských režimů ukončí vojenské operace. V těchto případech je třeba očekávat, že bývalí vojáci represivních armád diktátorských režimů se začnou vydávat za „gerilové hnutí“ bojující za osvobození země od zahraničních okupantů a budou používat asymetrické metody gerilové války. (4, s. 25)

V odborné literatuře zvláště po skončení studené války se začal užívat pojem „asymetrická válka“ i v řadě dalších, nejrůznějších významech, aspektech. Definice zahrnují širokou škálu a různé aspekty tohoto fenoménu vojenství. Pokud bychom věc poněkud nadsadili, mohli bychom skoro vše nazývat „asymetrickým“, neboť převážná většina jevů, komponentů a procesů je v asymetrii. Proto se u pojmu „asymetrická válka“ zastavím. Úvodem tři poznámky:

Za prvé, asymetrie je doprovodným jevem každé války. Asymetrie existovala na všech úrovních a fázích vedení války už od doby, co válka existuje. Asymetrické války byly vždy. I když válku zahájily „symetrické státy“ a vojska se „symetrickými“ silami a způsoby, ve skutečnosti se jejím zahájením se tato symetrie narušila. Útočící strana se symetrickou vojenskou silou se takřka hned dostala do asymetrie vůči bránící se straně. Bránící se strana v klasické válce měla statickou obranu, nemusela překonávat velké vzdálenosti a překážky, zatímco útočící strana musela vynaložit a ztratit mnoho sil a energie jen na to, aby se dostala k prvním obranným liniím bránící se strany. Z tohoto důvodu se ve válkách zavedl symetrický model mezi útočníky a bránícími se, a to většinou v poměru 1:3 až 1:5. Útočící strana musela zahájit útok s asymetrickou vojenskou silou a kapacitou, aby měla šanci na úspěch, na prolomení obrany, průnik do hloubky bojiště a obsazení hlavního centra velení, a potom i samotné země, státu. Ve válkách zvítězila většinou ta bojující strana, která dokázala v průběhu války použít takové asymetrické zbraně a asymetrické způsoby ozbrojeného zápasu tak, že celkovou rovnováhu, poměr, výhodu, sílu, tedy asymetrii, získala na svou stranu.

Za druhé, samotná asymetrie má velmi mnoho projevů, úrovní, stránek, aspektů a významů. Termín asymetrie je široký pojem, vtěsná se do něho velmi mnoho stránek, aspektů, vztahů a významů reálné asymetrie. Jeho nesprávné a volné používání může způsobit metodologickou nejasnost a nepřesnost. Proto je třeba pojmy „asymetrie“, „asymetrické války“ – z metodologického hlediska – v *konkrétním kontextu* vždy upřesnit, zúžit a *funkčně* používat.

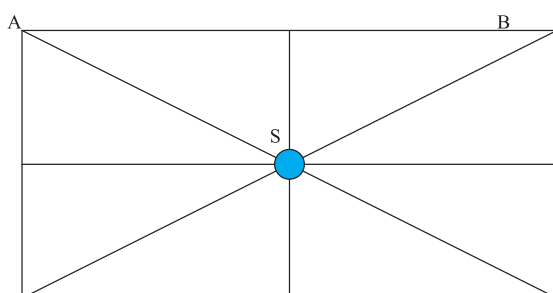
Za třetí, asymetrie je výsledkem pohybu. Pohyb vyvolává změnu a změna novou asymetrii. Asymetrie je stav v pohybu. V konkrétní situaci, v konkrétním bodě, v konkrétním čase, můžeme (v abstrakci) objevit asymetrii, ale okamžitě v dalším pohybu, dalšími změnami,

v dalším momentě, za jiné situace se změní stav a v jistém momentě, aspektu, vztahu se stane symetrií. Symetrie ani asymetrie nejsou stálé, trvalé, univerzální.

Pojem „asymetrie“ má celou řadu aspektů a významů, upozorním zde jen na (dalších) osm:

1. Asymetrie jako stav *nerovnováhy*.
2. Asymetrie jako stav *rozdílu*.
3. Asymetrie jako jev, který je *nesystémový*.
4. Asymetrie jako jev, který je *neporovnatelný*.
5. Asymetrie jako *anomálie*.
6. Asymetrie coby *neoficiální, ilegální a protizákonné*.
7. Asymetrie jako jev, který je *skrytý, zákeřný*.
8. Asymetrie jako způsob využívání *slabosti*.

Asymetrické jsou vlastně všechny systémy, jež jsou v nerovnováze. Problém je v tom, že v dynamických systémech, ve vývoji, je něčím výjimečným, když se systém dostane do „stabilnější“ rovnováhy – symetrie. U dynamických systémů je asymetrických stavů neporovnatelně víc než symetrických (obr. 2). Pohyb – a tím je také vedení války – je vlastně permanentním usilováním subjektů o dosažení rovnováhy – symetrie. Pohyb je výsledkem nerovnováhy – asymetrie; úsilím systému je dostat se do rovnováhy – symetrie.

V tomto systému je jedině bod S v symetrii. Všechny ostatní budou ve vztahu k A,B,C,D v asymetrii.

Obr. 2: Stav symetrie a asymetrie

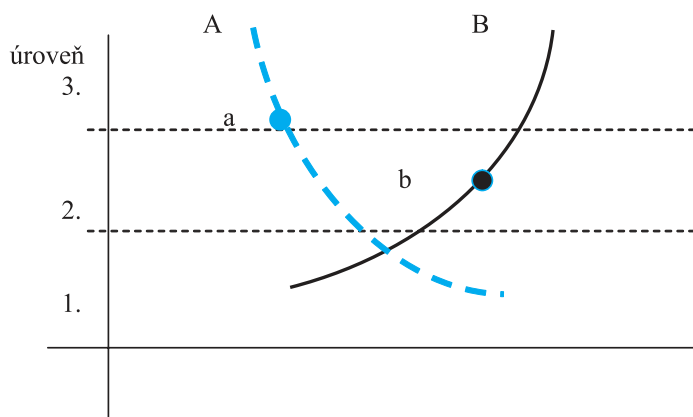
Pohyb je trvale spojený se spotřebováváním a ztrátou energie. Nerovnováha může vzniknout v průběhu pohybu – vedení války – také tím, že zde existuje asymetrický způsob v míře spotřeby a ztráty v asymetrickém systému doplňování (logistický pohyb). Útočící strana se může dostat spíše do energetické asymetrie jako obranná, neboť spotřebuje a ztrácí větší – asymetrické – množství energie proti bránící se straně.

Pojem „asymetrie“ je třeba spojovat a používat s konkrétním systémem a jevem. V opačném případě se dostaneme do metodologické a pojmové nepřesnosti. Jiný význam má asymetrie v bipolárním globálním systému, jiný v současnosti, v unipolárním asymetrickém systému. Je třeba si tento moment více uvědomovat.

Bipolární globální systém byl budovaný na rovnováze. Základem „stability“, boje dvou nepřátelských vojensko-politických bloků, odstrašování, byla vojensko-strategická rovnováha – vojensko-strategická symetrie. Tato „globální symetrie“ byla základem a podmínkou existence nejen globální struktury jako takové, ale i obou soupeřících, protikladných systémů. Naproti tomu ale současně existovala permanentní asymetrie, resp. každá strana se snažila narušit tuto symetrii v různých oblastech vojenství a v jednotlivých druzích zbraňových systémů. Nerovnováha v kvalitě zbraňových systémů byla na druhé straně doplňována množstvím

„méně kvalitních“ zbraní. Nerovnováha na moři byla doplňována asymetrií počtu nosičů. Nerovnováha počtu a kvality střel s plochou dráhou letu (dokud nebyl vyvinut také u druhé strany) byla vyrovnaná např. počtem tanků a prostředky protivzdušné obrany a tak dále.

Současný globální systém je unipolární – asymetrický. Žádná země, stát, nemá tak velkou vojenskou sílu jako USA. Spojené státy a NATO narušily předcházející symetrii mezi sebou a SSSR, právě tak jako i mezi NATO a Varšavskou smlouvou. Jejich vojenská síla je v nerovnováze ke všem vojenským silám všech států (obr. 3 a 4).

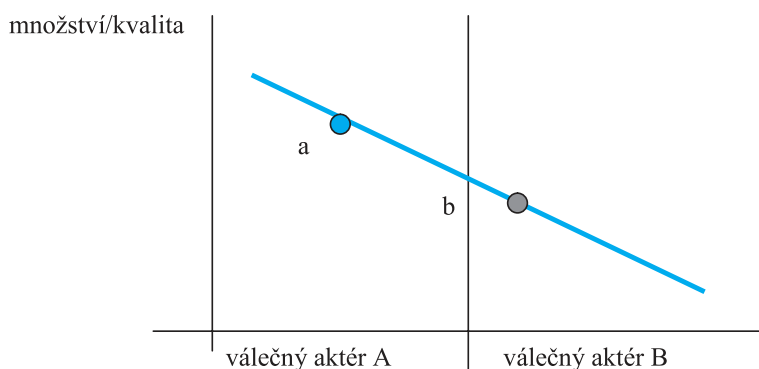

Mezi A a B existuje asymetrie jako nerovnováha. Přičemž zvláštností této asymetrie je to, že asymetrie $a : b$ je zároveň také asymetrií úrovní. Aktér A je v pozitivní asymetrii o úroveň vyšší než aktér B.

Obr. 3: Nerovnováha jako asymetrie (úrovňová)

Pokud by se dostaly do ozbrojeného konfliktu, takový boj by byl z hlediska množství a kvality vojsk a zbraní asymetrický. Za dané situace, všechny konflikty a ozbrojené boje, které vedou (nebo budou vést) mezi sebou USA a NATO s ostatními státy a vojenskými silami jsou v nerovnováze, asymetrické. Proto je třeba očekávat, že ostatní strany, jež by se dostaly a dostanou (mohou dostat) do konfliktu s USA a NATO, budou hledat jiné, to jest asymetrické prostředky a způsoby vedení boje, v porovnání s jejich symetrickými (pravidelnými) armádami a vojenskou technikou, oficiálně určenou na vedení vojenských bojů.

V systému globálně asymetrickém, v systému globálně vojensko-strategické nerovnováhy, tedy získává pojem „asymetrie“ jiný význam. V tomto asymetrickém, nerovnovážném poměru se pravidelné armády – stálé vojsko, oficiální vojenské zbraně, mezinárodním vojenským právem uznávané jednotky, zbraně a způsoby vedení války – začínají nazývat „symetrické“, a nepravidelné armády – teroristické skupiny, používání nevojenských prostředků a nevojenských způsobů vedení boje, které nejsou mezinárodním právem uznávané a jež porušují principy vojenského boje proti nepříteli – jako „asymetrické“.

$a : b$ je asymetrie v množství a kvalitě mezi válečným aktérem A a B v neprospěch B.

Obr. 4: Nerovnováha jako asymetrie (mnohostní)

Konkrétně historicky má dnešní pojem „asymetrický“ spíše tento druhý význam než první. Právě proto, že se svět dostal do vážných konfliktů a sporů, že ozbrojené boje a války spíše narůstají, je možné očekávat nespočetné množství asymetrických bojů, kdy se budou střetávat nepřátelské síly, které jsou v evidentní asymetrii, jež právě proto budou hledat jiné asymetrické prostředky a způsoby boje. To je základní příčinou nejen růstu počtu asymetrických válek, ale také důvodem, proč se tak často hovoří o asymetrických válkách, proč v současnosti pojem „asymetrická válka“ získal jiný obsah, význam a funkční smysl.

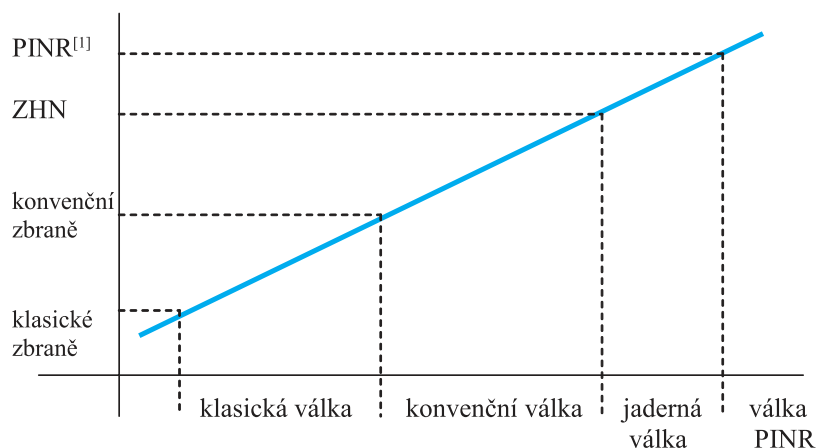
Nejčastěji se pojem „asymetrie“ chápe a používá jako *rozdíl*. Řečeno velmi zjednodušeně, všechny jevy, procesy a vztahy můžeme nazvat asymetrické, pokud je mezi nimi jistý rozdíl. V takovém významu je pojem asymetrie tak široký, mnohový a různorodý, že hrozí, že se ztratí metodologická funkčnost jeho používání. Velmi těžko budeme moci vyspecifikovat význam slova asymetrický, když se za ním bude skrývat tak mnoho významů, aspektů, souvislostí a dějů. Jen pro přiblížení. Jakmile bychom udělali metodologický závěr, že všechno, co je rozdílné, je asymetrické (neboť ve své podstatě je rozdíl skutečně asymetrií), potom bychom museli jít s analýzou asymetrie ještě dál.

Pojem „rozdíl“ by potom bylo nutné klasifikovat ještě na další podsystemy pojmů, jako jsou:

- Asymetrie – rozdíl *úrovní*. Zde bychom dále mohli rozlišit další oblasti:
 - rozdílná úroveň *vedení války* (kognitivní, moderní a klasická; strategická, operační a taktická; globální, jaderná a omezená konvenční atd.) (obr. 5)
 - rozdílná úroveň *vojenské síly*, a zde rozdílná úroveň zbraní, vojsk a organizační struktury,
 - rozdílná úroveň *způsobu* vedení války (kosmická, kybernetická, vzdušná, pozemní a námořní).
- Asymetrie – rozdíl *potřeb a zájmů* a z nich vyplývajících vojenskostrategických zájmů a cílů. Nejedná se zde jen o rozdíl, že každá strana chce něco jiného (jeden energetické zdroje, druhý vlastní stát), nebo jiným způsobem (jeden nevojenskými a druhý vojenskými způsoby), ale také z hlediska stupně priority (pro jednoho se jedná jen o dílčí, taktické zájmy, ale pro jiného jsou to globální, strategické či životně důležité zájmy).
- Asymetrie – rozdíl *v tempu, směru a intenzitě pohybu*, působení či rozvoje. Je zásadní rozdíl mezi exponenciálním pohybem a organickým pohybem. Dnešní asymetrie ve světě, mezi státy, je právě výsledkem asymetrického pohybu států s rozdílnou úrovní a tempem ekonomického a technologického rozvoje. Jejich tempo, dynamika, úroveň, dosah jsou tak rozdílné – asymetrické – že vyvolávají další spory, další asymetrické konflikty. Asymetrie je zdrojem napětí, nedostatku, pomalejšího tempa, zaostávání, sociálních problémů.
- Asymetrie – rozdíl *v kvantitě/kvalitě*. Samotná asymetrie existuje už mezi ozbrojenými silami, která jsou sice kvantitativně v rovnováze, shodné, ale rozdílné kvalitativně. Je rozdíl mít 1000 vojáků, kteří jsou vyzbrojeni zbraněmi *low-tech*, a 1000 vojáků, kteří jsou speciálně vycvičení na vedení kognitivní války, války malé intenzity, autonomně se pohybující. Pokud se jedná o asymetrii v kvantitě (počet jaderných zbraní, počet tanků, letadel), potom se tato asymetrie dá odstranit třemi způsoby: zvýšením počtu stejných zbraní, tj. symetrickým způsobem; nebo zavedením kvalitnější, účinnější zbraně, tj. asymetrickým způsobem; respektive využitím slabosti, zranitelných míst

kvalitnějších zbraní: například proniknutím do počítače moderní zbraně ji může nepřítel nasměrovat na vlastní vojska. To je další rovina chápání pojmu asymetrie, tedy jiná kvalita v porovnání s určitou (symetrickou) kvantitou.

- ❑ Asymetrie – rozdíl v rozloze a komplikovanosti bojiště.

Obr. 5: Stejná úroveň – rozdílná úroveň zbraní a vedení války

Pojem asymetrický se používá také ve významu *nesystémový*. Prvky, procesy, normy a vztahy, které jsou „pevnou“ součástí systému, tj. tvoří systém, zajišťují jeho existenci a rozvoj, nazýváme systémové. Můžeme jim ale říkat i symetrické. (Ostatní by měly být asymetrické.) Z tohoto hlediska potom asymetrickými mohou být například:

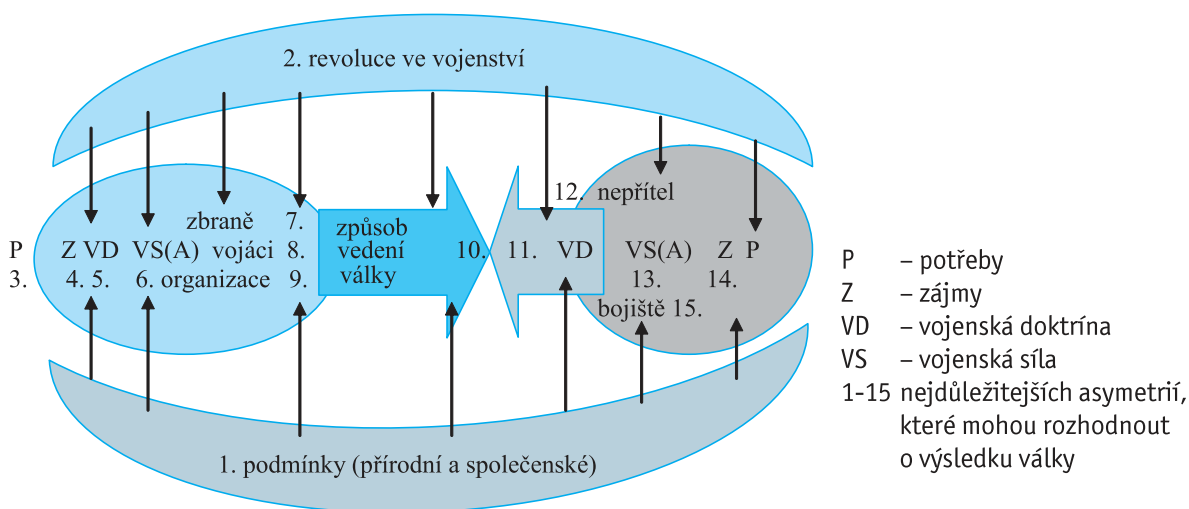
- ❑ Všechny jevy, procesy, prvky, vztahy, které jsou v konkrétní struktuře systému *anomáliemi, fluktuacemi*.
- ❑ Všechny jevy, procesy, prvky, vztahy, které jsou *cizí* danému systému, nebo jsou součástí *jiného* asymetrického, odlišného či protikladného systému. Např. tržní hospodářství za socialismu. Takovéto asymetrie mohou být důsledkem komunikace s okolím, kdy z okolí, z jiných systémů, začínají pronikat cizí, nesystémové jevy. Asymetrické – nesystémové – může vzniknout i jako fluktuace vnitřních, nových jevů systému, který odumírá, krachuje, a začíná procházet různými změnami. Tyto fluktuace asymetrických jevů se posléze mohou stát pevnými, systémovými jevy, avšak nového systému.
- ❑ Všechny jevy a činnosti subjektů, které jsou *nezákonné, neoficiální, ilegální a nehumánní*. Ve společenských systémech jsou součástí systému rovněž normy, jež mají významnou regulační funkci. Nezákonná činnost proto může do značné míry narušovat systém, jeho fungování, ovládnutí. Z tohoto hlediska jsou asymetrickými jevy a aktivitami subjektů ty, které jsou v rozporu s jednak mezinárodním právem, mezinárodními ujednáními a dohodami, usneseními mezinárodních organizací, ale i právními normami konkrétního státu. Zneužívání dětí na vojenské akce, zneužívání civilistů jako obranných štítů atd. jsou v rozporu s mezinárodními dohodami, jsou nehumánní. Proto tyto praktiky používané teroristy jsou opodstatněně vnímány jako asymetrické, protizákonné a nehumánní. I to je velmi často obsahem pojmu „asymetrická válka“.
- ❑ Všechny jevy, které jsou objektivně *nefunkční*. Pokud v systému existují jevy, komponenty, procesy a vztahy, které neplní žádnou funkci nebo dokonce hrají destruktivní, negativní, regresivní roli, potom jsou nesystémové. Objektivně do systému nepatří, jejich existence není výsledkem fungování systému, ale spíše výsledkem násilného vnucování, vkládání do systému. To je možné jen v takových společenských systémech,

kde existuje množství nefunkčních jevů, ale navzdory tomu jsou udržovány a podporovány. Jsou oprávněně nazývány asymetrickými, neboť vedou systém do asymetrie jak vůči sobě samému, tak progresivnímu okolí.

Pojem asymetrický se používá i ve významu *neporovnatelný*. Existuje obrovské množství věcí, jevů, procesů, které jsou neporovnatelné, třebaže mezi sebou komunikují, participují, existují vedle sebe. K takovým jevům patří např.:

- ❑ *materiální a duchovní*: je velmi těžko porovnávat, dávat do symetrie, např. počet tanků a morální duch vojsk (co je silnější víra, anebo vědomosti?; co je důležitější: hardware, nebo rozhodnost a odhodlanost bojovníků?),
- ❑ *přírodní a společenské*,
- ❑ *kvantita a kvalita*,
- ❑ *úrovně systému* (globální a individuální, kosmická válka a konvenční válka).

O **asymetrické válce** můžeme hovořit jako o celku tehdy, pokud celý průběh války, celý mechanismus použití vojenské síly, jakož i způsoby vedení války, jsou asymetrické (ve výše uvedených významech). Ve skutečnosti však v průběhu války dochází k neustálým asymetriím, a to minimálně v 15 momentech, aspektech, etapách. Do asymetrického vztahu se dostává ta bojující strana, která má asymetrií víc, ve vyšší míře a častěji (obr. 6).

Obr. 6: Asymetrie v mechanismu vedení války

První asymetrii mohou vyvolat samotné *podmínky* (společenské, přírodní) zahájení a vedení války. Co se týče přírodních podmínek asymetrie: v nevýhodě jsou ta vojska, jež musí vést bojové operace na poušti, zvláště pokud vojáci pocházejí ze severovýchodních států. Ve velké asymetrii jsou vojáci, kteří musí plnit bojové úlohy v pralesích na rovníku nebo v zamrzlých severovýchodních oblastech naší planety. Ze společenských podmínek je to pak rozdíl ve společensko-politické, ekonomické, sociální, kulturní a technologické situaci. Jasně patrné to bylo během posledních asymetrických válek v Kosovu, 1999, Pouštní bouře, Trvalá svoboda 2001, Irácká svoboda 2003.

Druhý typ asymetrie může nastat podle míry a stupně aplikace *revoluce ve vojenství*, její zavedení do vojenské doktríny, ozbrojených sil, zbraní, připravenosti vojsk, organizační struktury, způsobů a druhů vedení války. Jedna bojující strana může vést kognitivní válku se zbraněmi PINR, druhá vést klasickou válku se zbraněmi *low-tech*.

Třetí asymetrie může nastat na základě objektivních, nutných *potřeb* realizace zájmů a cílů aktérů nebo potřeb vedení války. Jeden stát ke své existenci potřebuje surovinové zdroje, které se nenacházejí na jeho území, při jejich získávání se může uchýlit i k použití násilí, zatímco co druhý stát je nepotřebuje, má jich dostatek, proto není nucen kvůli nim vést válku. Pokud ano, potom je to proto, aby své zdroje chránil. Jedna bojující strana musí vést válku, neboť jsou ohroženy její existenční, životně důležité funkce. Druhá strana nepotřebuje nevyhnutně vést válku, ale má zájem na rozšiřování svého území, má zájem o suroviny a přírodní zdroje, které se na daném území nacházejí, proto se také uchýlí k válce.

Čtvrtá asymetrie může nastat v *zájmech* jednotlivých bojujících stran (států) a v jejich *vojenských doktrínách*. Jedna bojující strana má strategický zájem na rozšiřování svého geopolitického prostoru, zatímco druhá bojující strana má strategický zájem zachovat si svou integritu, existující rozlohu, samostatnost a suverenitu. Jedna bojující strana sleduje zájmy geopolitické, druhá zájmy náboženské.

Šestá (až devátá) asymetrie může nastat při vytváření *vojenské síly* státu. Buď je celá vojenská síla v asymetrii, nebo jen její jednotlivé prvky. V této souvislosti je zvláště důležité, zda jsou zbraně, vojáci a vojenská organizace v symetrii, nebo v asymetrii. To vlastně na konec určí i celkovou asymetrii bojujících stran. V asymetrii jsou zbraně *no-tech*, *low-tech*, *mid-tech* a *high-tech*. V asymetrii jsou i zbraně klasické nebo kognitivní, zbraně hromadného ničení a neletální zbraně, zbraně jaderné a konvenční, zbraně informační a pozemní konvenční a tak dále. V asymetrii jsou i *vojáci* svou vycvičeností, vzděláním, informovaností, technickou vybaveností, kulturností, morálním duchem, vírou, psychikou, rozhodností, nenávisť atd. Asymetrickými se mohou bojující strany stát tak, že jedna strana zaměstnává žoldnéře, profesionální legální vojáky, zatímco druhá strana může používat ozbrojené civilisty, případně teroristy.

Asymetrickou se může stát i způsob organizace bojovníků. Jedna strana může mít stálou a hierarchicky organizovanou profesionální armádu, zatímco druhá může mít volně spojené jednotky, organizované v buňkách bojujících civilistů, teroristů a zločinců, ale i partyzánů, skupinek odboje, samozvaných nacionalistů, hackerů atd.

Desátá a jedenáctá asymetrie: nejčastěji dochází k asymetrii ve *způsobech vedení války*. I se symetrickými vojsky a zbraněmi je možné vést asymetrickou válku, to závisí především na způsobu provedení vojenské akce. Právě způsob vedení boje je tím aspektem asymetrie, který má na mysli většina odborníků, vojáků a politiků, pokud používají pojem „asymetrická válka“.

Jedná se především o: neočekávané, překvapivé, „neviditelné“, nepředvídatelné, skryté, zákeřné, nezákonné, úskočné atd. způsoby vedení války. Asymetrické způsoby vedení války jsou uplatňovány především slabšími bojovými stranami, kdy je nerovnováha, asymetrie vojenské síly, ve zbraních a počtu vojáků vyvažována asymetrickými způsoby boje. Jsou používány způsoby boje jako je terorismus, zneužívání civilních osob a dětí, zfanatizované davy, sebevražedné útoky, průnik do počítačových systémů, infiltrace mezi nepřátelské vojáky a na nepřátelská území, sabotáže, destrukce komunikačních cest, zablokování toků výroby a obchodu, ohrožení letového provozu, šíření paniky a falešných zpráv, vyvolávání strachu a pocitu ohrožení obyvatelstva bojující strany, únosy lidí, vydírání, omezování osobní svobody, finanční spekulace, šíření kriminality, chaosu atd.

Dvanáctá asymetrie může nastat u *nepřítele*. Asymetrických aspektů je mnoho. Chci především upozornit na ty aspekty asymetrie, když se jedná o nepřítele, který:

- ❑ má a vyznává naprosto odlišné civilizační, kulturní a náboženské hodnoty, odlišnou ideologii,
- ❑ má odlišné zájmy a cíle, tradice a morálku,
- ❑ má odlišný až protikladný společenský, ekonomický a právní systém,
- ❑ má odlišný systém vojenské organizace, např. který je založený na mobilizaci, dobrovolníků, nebo samostatně bojující jednoty – buňky,
- ❑ praktikuje gerilový (partyzánský) způsob boje, není připraven budovat pravidelnou armádu a používat zužívané oficiální způsoby vedení války, ozbrojeného boje,
- ❑ působí všude tam, kde je jeho nepřítel: neexistuje ohraničené vojenské bojiště, kde se střetávají ozbrojené jednotky, nepřítelem je každý, proto vyhledává nejrůznější způsoby oslabení a likvidace, stává se „neviditelným“, nepředvídatelným, zákeřným, „všudypřítomným“, používá způsoby boje bez jakýchkoli pravidel.

Patnáctá asymetrie může nastat v případě *bojiště*. Z vnějšího hlediska může být celé bojiště asymetrické. Takovými asymetrickými bojišti by se mohly stát z technologického hlediska kosmický prostor a infoprostor (kyberprostor). Z hlediska přírodního a klimatického zase prales, Sahara, Sibiř, Aljaška. Z hlediska civilizačního islámský prostor, z hlediska geopolitického černé díry, geopolitická ohniska, geostrategické osy a linie, zlomové linie atd. Z vnitřního hlediska mohou na bojišti vzniknout nejrůznější typy asymetrie: asymetrie bojujících vojsk, asymetrie mezi obranným systémem a útočnou jednotkou, asymetrie mezi velikostí prostoru a logistickými možnostmi vojsk, asymetrie mezi geografickými a klimatickými podmínkami, výzbrojí a vojenskou technikou vojsk, asymetrie v úrovni vedení vojenských operací, kdy jedna bojující strana může vést kognitivní válku a druhá klasickou válku atd.

Stručně shrnuto, pojem „asymetrická válka“ má mnoho významů, aspektů. Pokud ho používáme je vždy potřebné upřesnit obsah a rozsah pojmu, respektive který aspekt či stránku máme na mysli, o jakou asymetrii nám jde.

Poznámka:

- [1] PINR je zkratka autora pro nový kognitivní systém zbraní. Jde o systém síťově propojený s počítači (P), informacemi (I), nanotechnologií (N) a robotikou (R).

Základní literatura:

- BARTÁK, P. Malí musia kráčať spolu. Proces globalizácie nevede automaticky ku globálnej bezpečnosti. *Souvislosti*, roč. 1, č. 2, s. 19.
- Bezpečnostní budoucnost České republiky: Otázky, výzvy a problémy*. Sborník statí ke konferenci „Česká bezpečnostní politika a její perspektivy“. Praha: MO ČR - CESES, listopad 2005.
- DUNNIGAN, J. F. *Bojiště zítřka: Tváří v tvář globální hrozbě kybernetického terorismu*. Praha: Baronet, 2004.
- EICHLER, J. Asymetrické války. *Vojenské rozhledy*, roč. 14, 2/2004.
- FULGHUM, D. A. The View from Nellis. *Aviation Week and Space Technology*, č. 12/2005. In: *Vojenské rozhledy*. 1/2006.
- GÁFRIK, A. Zbraně hromadného ničení. In: Tarasovič, V., Ondrejčák, R., Lupták L., *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2004-2005*, Bratislava: Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, 2005.
- JANOŠEC, J. a kol. *Bezpečnost a obrana České republiky 2015-2025*, Praha: MO ČR - Avis, 2005.
- JOY, B. Why the Future Doesn't Need Us. *Wired*, April 2000. HOWARD S. Nanotechnology and Mass Destruction: The Need for an Inner Treaty. *Disarmament Diplomacy*, Issue No. 65, July-August 2002.
- Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2003-2004*. Bratislava Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, MO SR, 2004.
- LEVY, S. A-Life Nightmare. *Whole Earth Review*, Fall 1992.

McKENZIE, K. F. The Revenge of the Melinas: Asymetric Threats and the Next QDR. In: *Vojenské rozhledy* 4/2001. Military Review č. 6/2001. In: *Vojenské rozhledy* 1/2003.

NASTOUPIL, J. Nesmrtící zbraně. *Vojenské rozhledy* 1/2004.

NIŽŇANSKÝ, J. a kol. *Informačná vojna v ozbrojených silách*. Bratislava: MO SR, 2003.

PIKNER, I. Vysoce přesné zbraně a riziko vedlejších účinků. *Obrana a strategie* 2/2003. Brno: Ústav strategických studií Vojenské akademie.

Pozemní vojsko USA: budoucí bojový systém. Defense News, Military Review, jaro-léto 2003. In: *Vojenské rozhledy* 4/2003.

RAŠEK, A. a kol. Vnější a vnitřní bezpečnost země (1). In: *Vojenské rozhledy* 1/2002, roč. 11, s. 3.

COHEN, E. After the Battle. *New Republic*, April 1991.

SHAKER, S. M., WISE, A. R., War Without Men. Vol. II, *Future Warfare Series*, Washington, D. C., 1989, s. 52-54.

STOKALSKI, A. Doktrína informačních operací. In: *Vojenské rozhledy* 3/2001.

STRNÁDEK, J. Vojenská technika a vojenská strategie 21. století. *Vojenské rozhledy* 4/2001.

TARASOVIČ, V., ONDREJČÁK, R., LUPTÁK L. Panoráma globálního bezpečnostního prostředí 2004-2005, Bratislava: Inštitut bezpečnostných a obranných štúdií MO SR, 2005.

TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, A. *Válka a antiválka: Jak porozumět dnešnímu globálnímu chaosu*. Praha: nakl. Dokořán a Argo, 2002.

TÚMA, M. a kol. *Nešíření zbraní hromadného ničení v kontextu aktuálních otázek mezinárodní bezpečnosti a boje proti terorismu*. Brno: Ústav strategických studií, Universita obrany ČR, 2004.

WANG BAOCUN, LI FEI. Liberation Army Daily, June 13 and June 20, 1995. In: *Vojenské rozhledy* 1/2004.

VÍŠEK, B. Network enabled capability – klíčová schopnost pro 21. století. *Obrana a strategie*. Ústav strategických studií Vojenské akademie v Brně, 1/2005.

VOLNER, Š. *Nová teória bezpečnosti: teoreticko-metodologické východiská*. Zvolen: nakl. Bratia Sabovci, 2005.

Obr.: Nabývání operačního myšlení